

ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ

УДК 1:2-1/9

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.3.25>**Бевзюк Наталя Петрівна**

кандидат історичних наук,

доцент кафедри філософії

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна

orcid.org/0009-0009-6623-9448

ФІЛОСОФСЬКІ РЕФЛЕКСІЇ ТЕОЛОГІЇ

Актуальність теми. Філософія і теологія представляють собою дві дисципліни, взаємовідносини яких можна уявити у формі паралелізму, розбіжностей, напруженості, або навіть комунікації, артикуляції і впізнання. Сучасна думка часто схильна передбачати різке розділення між теологією і філософією, але таке розділення неможливе, бо кожна зосереджує увагу на глибинних питаннях світу, дійсності, людини, віри, духовності і таке інше. Якщо розглядати філософію у самому широкому сенсі як систематичне використання людського розуму у спробі зрозуміти фундаментальні риси реальності, і теологію у самому широкому сенсі як вивчення Бога і всіх речей у відношенні до Бога, то ми побачимо значний збіг між ними. Філософія – це критичне мислення про природу реальності; теологія, безумовно, має справу з тим же самим з релігійної точки зору. Якщо філософія описує «структуру буття» з об'єктивністю і відстороненістю, то теологія шукає «сенса буття для нас» з екзистенційною турботою. Філософія і теологія єдині в тому, що обидві укорінені в одній й тій же граничній і релігійній турботі про життя. Тому філософські рефлексії щодо теології дають природні підстави визначення і рішення основних питань цих галузей. **Метою статті** є дослідження загальних основ філософії і теології для визначення теології як науки. Обґрунтування гносеологічних основ філософії і теології стало предметом їх взаємодії. Для віруючої людини загальною та однорідною реальністю буде Бог, який розглядається в історичних фактах, звичаях, постановках (позитивна теологія), на відміну від «природньої теології», яка займається релігійними принципами і законами універсальної значимості. **Методи дослідження** – загальнонаукові методи формальної логіки (дедукції, індукції, аналізу, синтезу), герменевтичний метод, використано проблемно-конфесійний підхід до наукового осмислення релігійного життя. **Результати дослідження** – визнання загальних основ філософії і теології, незважаючи на те, що вони мають різні процедури свого дослідження: філософія займається питаннями емпірично і горизонтально, з людського становища і навіть абстрагує «метафізичну» реальність; теологія починається згори і працює *a posteriori*, оскільки для неї потаємний Бог стає відкритим Богом. Цілі і методи для них часто стають однаковими, що зближує їх. В якійсь мірі філософія потребує теології: Бог потрібен, щоб закінчити картину світу і її розумінні, в розумінні її цілісності.

Ключові слова: філософія, теологія, буття, суще, гріх, віра, церква.

Вступ. Завдяки розвитку науки і техніки і, тим самим, задоволенню матеріальних потреб людства, звучать заклики до того, що філософії і теології нема чого запропонувати сучасному суспільству. Але людське існування також має нематеріальні цінності, які вкрай необхідні для виживання суспільства. Ці цінності серйозно турбують екзистенційні проблеми суспільства. Вивчення теології має на увазі дослідження тих речей, які не можуть бути доказані емпіричними даними. Невидимий, нематеріальний Бог не може бути науково доказаний. Єдиний засіб, завдяки якому можна набути хоч якесь розуміння Бога – це логіка і розум. Тому добре вивчення теології потребує доброї основи в філософії.

Постановка проблеми. Питання філософських рефлексій щодо до теології стали основними для розглядання теологічних проблем. Між філософією і теологією є багато збігів: однакові питання епістемології, аксіології, політичної теорії, а також метафізики і фундаментальної онтології. Поняття буття є ключовим як для філософії, так і для теології, тому ми звертаємось до зв'язку Бога і людини, який (зв'язок) набуває онтологічного характеру. Онтологія займається питанням існування, питанням реальності, тобто тим інтригуючим питанням єдиного і множинного, про яке говорить також і теологія.

Аналіз дослідження. Питання філософської рефлексії щодо теології активно дискутувались на протязі довгого часу. Але ми не розглядаємо в цій статті його історію (наприклад, Гесіод, Климент Олександрійський, Фома Аквінський, Б. Спіноза, Ф. Ніцше та багато інших). Можна спертися лише на тих авторів, які безпосередньо розглядаються в статті. Безумовно, це Г.В.Ф. Гегель, як представник німецької протестантської філософії, К. Барт – провідний теолог ХХ століття, П. Тілліх – протестантський релігійний філософ, а також вітчизняні релігійні філософи, такі як М. Черенков.

Метою даної роботи є розглядання значимості філософії і теології для розвитку духовної основи суспільства. Перш за все визначається особливість теології, її необхідність для цілісних уявлень людини про світ, саму себе і сенс свого існування. Аналіз філософської рефлексії щодо онтологічних питань в теології вкрай важливий, бо торкається граничних питань існування людини і її розуміння власних уявлень про буття, суще, гріх, а також значення мови в догматиці. Особливій увазі приділяється розуміння релігійної віри, яка розглядається з позицій протестантизму як дар. Безумовно наголошується на значенні церкви як інституту сповіщення істини і яка (церква) сама належить теології.

Методи дослідження. В якості методологічної основи нашого дослідження треба визначити понятійні межі теології. Остання здібна здійснювати себе як представлене людським розумом предметне знання про Бога і про догматично осмислені формальні культові ритуали, які складають основу позитивної релігії. «Теологічне» або «сакральне» здійснюється в рамках якоїсь ідеї або за допомогою подій, описаних у Святому Письму. В контексті цього виявляється суттєва методологічна відмінність незмінної істини проповіді від змінних вимог ситуації, в якій ідейний зміст проповіді повинен реалізуватися. Незважаючи на множинність виявів себе в якості системи понять вона завжди підкреслює одну суттєву принципову сторону – свою унікальність, надприродність і особливу ритуальність пізнання або, так би мовити, упізнаність істини, тобто її позитивність. «Позитивність релігії, – пише Гегель, – це поняття, яке виникло і набуло значимість лише у більш новий час; позитивна релігія протиставляється природною, і тим самим наперед передбачається, що існує тільки *одна* – єдина природня релігія, оскільки є єдине людське єство, але релігій позитивних може бути багато. Вже з цього протиставлення видно, що позитивна релігія протиприродня або надприродня, містить поняття для розуму недосяжні і надмірні, потребує таких почуттів і дій, які ніколи не були зроблені людиною природньою, але які, якщо взяти почуття, насильно викликаються особливими засобами, а якщо взяти дії, то здійснюються тільки за вказівкою і за послухом, без особистої зацікавленості» [2].

Результати дослідження. Позитивна теологія є обґрунтовуюче розкриття якогось наявного і вже розкритого сущого. Але що є для теології наявне? Можна було б відповісти: наявним для християнської теології є християнство в якості історичної події, яка засвідчена релігійною і духовною історією, а також в якості явища всезагальної світової історії, яке споглядається в установах, культурах, союзах, групах. Християнство є наявне уявлення про Христа, а теологія – це наука про Нього. Але розмірковувати так значить не зовсім правильно визначити теологію, оскільки сама теологія належить християнству і є породженням християнства, якщо говорити про християнську теологію. Теологія є дещо, що, в якості феномена світової історії, пов'язане з цілісним феноменом християнства. Очевидно, що теологія не може бути наукою про християнство як про будь-яку подію світової історії, але вона сама є наука, яка повністю належить цій історії християнства; вона була породжена і визначена ним. Теологія як наука сама належить історії християнства, подібно тому, як, наприклад, і будь-яка історична дисципліна представляє

собою явище в історичному процесі, але при цьому вона може виражати постійно змінну самосвідомість історії. Так могла б виникнути можливість визначення теології як самосвідомості християнства в якості явища світової історії, тобто теологічна філософія історії.

Теологія належить не тільки християнству, але й історично знаходиться у зв'язку з всезагальними явищами культури; теологія є пізнання того, що, перш за все, робить можливим існування у світовій історії такого явища як християнство. Теологія є понятійне знання того, що робить християнство від самого початку історичною подією. Таке теологічне осмислення дійсності вічно перебуває у буттєвій «ситуації». «Ситуація, – пише Пауль Тіллх, – яку повинна розглядати теологія, є творчою інтерпретацією життя, інтерпретацією, яка продовжується в кожний історичний період у всіх психологічних і соціологічних умовах... І все ж теологія розглядає той культурний вираз, який вони отримали на практиці і в теорії, а не самі ці обумовлюючі фактори як такі. «Ситуація», на яку повинна реагувати теологія, є тотальність творчої самоінтерпретації людини у будь-який конкретний період» [3, с. 115].

Основою будь-якої ситуації є «існуюче буття». Якщо філософія розглядає в бутті його структуру, то і відповідь вона дає в термінах, наближених до уможливленого розуміння – структурні закони і універсальні поняття. Умоспоглядання задається питанням про реальність онтоса як цілого, тобто питанням про структуру буття. Теологія також по необхідності задається тим же питанням, оскільки те, що турбує нас гранично, повинно належати буттю. В іншому випадку ми не можемо розмірковувати про питання буття Бога. В контексті чого виникає ряд наслідків: 1) Теологія є наука про розкритий за допомогою феномена віри зміст нашої свідомості, тобто теологія є наука про зміст віри. Те, у що ми віримо, не є при цьому дещо таке, з чим ми просто погоджуємося як з системою висловлювань про факти і події, які, будучи не доступними теоретичному розсуду, можуть також бути засвоєні шляхом якраз цієї згоди з ними; 2) Теологія одночасно є системою понять про поведінку віруючої людини, про факт віри, які є тим, чим ця система взагалі може відповідати своїй внутрішній можливості лише в якості одкровенної. Це означає, що релігійна віра як поведінка віруючого, сама є тим, у що вірять, сама відноситься до змісту віри; 3) Теологія є наука про віру не тільки тому, що віру і зміст віри вона бере в якості основи для міркувань, пов'язаних з предметом віри, але й тому, що вона сама виходить з віри. Теологія є система понять, які породжені вірою і виправдані за допомогою неї самої; 4) Теологія є наука про віру не тільки тому, що віра є її предмет, і теологія мотивована вірою, алей тому, що через віру і за допомогою віри опредмечується і приводиться до згоди з усім тим, що в теології може і повинно опредмечуватись; єдина її мета – оформити і розвинути, зі своєї сторони, саме вірування; 5) Нарешті, сучасна теологія розглядає широкий спектр проблем, на перший погляд далеких від традиційного богослов'я; наприклад, з екології, біоетики, соціально-економічної проблематики. Теологія дає відповіді про світ, в якому ми живемо і тому має бути представлена рядом розділів: догматична теологія, практична теологія, моральна теологія та інш. Більш того, теологія може здійснювати комунікацію між представниками релігійного світогляду і різними формами культури.

З формальної точки зору, в якості екзистенціонального відношення до Того, Кого розп'яли, віра є засіб історичного «тут-буття». Тобто, історична подія, яка відбулась у минулому, складає суть буття сьогодні; буття минулого людського існування і історичного буття в історії розкривається через буття сьогодні, яке розкривається тільки вірою і тільки для віри. У зв'язку з цим і ґрунтуючись на цьому, людина, яка переживає подію, не мислить себе «тут», а мислить себе «там». Тому теологія, будучи (також) вченням про віру, як якийсь подійно-історичний засіб буття, є у своїй глибині історичне вчення, яке полягає у вірі, – «події одкровення». Мета цього історичного вчення полягає в самому християнському існуванні, в його конкретності. Така прозорість віруючого існування в якості особливого розуміння екзистенції не може віднести себе ні до чого іншого, крім як до самого існування. Будь-яке висловлювання або поняття звертається у глибини віруючої людини, індивідуалізуючи її у досвіді своєї віри, завдяки своєму змісту, але не на основі його подальшого «застосування», де практичний додаток тільки лише домислюється. Теологія є понятійне тлумачення християнського існування, усі її поняття

змістовно і суттєво пов'язані з християнським здійсненням як таким. Зрозуміти його в його річовому складі, в його специфічному вигляді буття, тобто виключно в тому, як воно свідчить про себе у вірі і для віри – ось завдання систематичного дослідження, яке ставить перед собою філософський прагматичний інтерес в тому, що є теологія. Якщо істинно те, що вірування засвідчено у Письмі, то теологія є по суті своєї новозаповітна теологія. Інакше кажучи, теологія є систематичною не тому, що увесь зміст віри вона розбиває на окремі частини, щоб потім з'єднати їх у рамках однієї системи і доказати значимість цієї системи. Теологія є систематичною не тому, що вона підносить своє вчення в систему, а тому, що для християнського здійснення, в його потаємному, здійснюється розкриття свого змісту для Буття як світу існування предметності, тобто вона намагається перенести в історію одкровення вірування таким, яким воно понятійно і предметно усвідомлює себе.

Теологія системна у своїй «тотальності», вона прагне стати всім. Чим історичніше теологія, чим безпосередніше вона виражає у словах і поняттях історичність віри, тим вона «систематичніше» і тем менше вона є рабою системи. Початковий характер знання відносно даного завдання і його методичних вимог є критерій наукового рівня систематичної теології. Завдання подібної теології буде вирішено з великим успіхом і досконалістю, якщо воно зможе представити з максимальною безпосередністю поняття і понятійні зв'язки того виду буття і специфічного складу того суцього, які вона усвідомлює, приводить до якоїсь предметної усвідомленості. Чим рішуче позбавляється теологія застосування будь-якої філософської системи, тим уможливною стає в самій основі, вкорінившись в абстрактній науковості філософської системи. З іншої сторони, можна сказати, що чим теологія систематичніше в означеному сенсі, тим безпосередньо формується необхідність історичної теології у вузькому сенсі як екзегези, як церковної і догматичної історії, і тим більше вони приходять до абстракції, уможливному усвідомленню себе.

Як у емпіричному, так і у метафізичному підходах, рівно як і в більшості випадків їх змішування, ми можемо спостерігати, що апіорі, теологія є результатом містичного досвіду, і виражена уможливленими категоріями. Будь-то «буття як таке» – схоластика, або «універсальна субстанція» – Спіноза, або те, що стоїть за «суб'єктивністю і об'єктивністю» – Шеллінг, або «всесвіт» – Шляйермахер, або «космічне ціле» – Хокинг, або «процес виробництва цінностей» – Уайтхед, або «прогресивна інтеграція» – Віеман, або «абсолютний дух» – Гегель, або «космічна персона» Брайтман, – будь-яка з цих концепцій ґрунтується на безпосередньому уявленні особистої свідомості про буттєвий устрій.

Усі перелічені системи, які є лише малою частиною філософських систем ідеалістичного або натуралістичного тлумачення, розвиваючи свої теологічні концепції, мало чим відрізняються один від одного у своїй вихідній позиції. Усі вони залежать від моменту ідентичності між відчуваючим суб'єктом і тим ультимативним, яке відкривається у релігійному досвіді або у відчутті його як релігійного. Теологічні концепції, засновані на містичній інтуїтивності або апіорності, є усвідомленням того, що є можливість піднесення над розколом між суб'єктом і об'єктом пізнання. І якщо у ході апіорних суджень це усвідомлення виникає або виявляється, то це виникнення або виявлення стає можливим лише тому, що даність теологічної побудови була присутня з самого початку.

Теолог виявлену ним апіорність здійснює у релігійній проповіді, апробіруючи за допомогою керигматичного кола логічного дискурсу усвідомлених духовних понять, підводячи їх до репрезентативного поля розуміння і уявлень. Якщо релігійний філософ, або філософ, уможливно мислячий в системі релігійного дискурсу, намагається зберегти у своїх концепціях загальне і абстрактне, то теолог усвідомлено і навмисно точний і конкретний. Їх взаємозв'язок простежується у той момент, коли теоретичне судження переходить у площину позитивного практичного втілення. Так як досвідна основа будь-якої філософії частково детермінована культурною традицією, то вона неминуче вбирає в себе елементи дискретного і конкретного. «Великий принцип полягає в тому, – пише Гегель, – що усе зовнішнє зникає у точці абсолютного відношення до Бога [...]. У мові людина є творчою, і мова є першою зовнішньою формою, яку

повідомляє собі людина. Усе, що людина уявляє собі, хоча б це уявлення залишалось лише внутрішнім, вона уявляє себе як вимовлене слово [...], говорить і думає своєю мовою, – це складає суттєву частину визволення [...]. Лютер не закінчив би своєї Реформації, якби не надав переклад Біблії німецькою мовою. Таким чином, початок суб'єктивності зробилось тепер моментом самої релігії, цим він (початок) отримав абсолютне визнання, і його почали розуміти взагалі у тій формі, в якій він може явитися лише моментом релігії. Тепер виповнилось слово про поклоніння Богу в духові. Але дух існує лише за умовою вільної духовності суб'єкту, бо лише ця духовність може вступити у відношення з духом. Цілковито невільний суб'єкт не знаходиться у духовному відношенні, не поклоняється Богові в духові. Така загальна характеристика втіленого у протестантизмі початку» [2].

У своєї людської діяльності церква здійснює себе через теологію, тобто умоглядному судженні, яке ґрунтується на вірі, предмет якого – уявлення про Бога. «Теологія не належить церкві. Церква сама належить теології майбутнього, дотримується слова Божого про майбутнє Церкви та світу. Теологія ... має бути першопочатковою, такою, якою народжувалась у словах Христа. Нехай це не буде грою слів, але теологію можна розуміти не лише як слово про Бога, але й як Слово Бога, як Слово-Бога, що викликає потім до життя й до відповіді людські слова про Бога. Теологія та теології розрізняються як Слово та слова, як поклик Бога і людська відповідь» [4, с. 62]. Якщо церковне сповіщення є матеріалом догматики, то церква під цим буде мати на увазі наступне: «церковне сповіщення, – пише К. Барт, – це неодмінно і людська мова про Бога. І якраз як людська мова вона є конкретна проблема догматики, *factum* (зроблене) і *faciendum* (те, що треба зробити), до якого прикута увага догматики як науки. Виходячи з питання, як мовилось у Церкві про Бога вчора, догматика задається питанням, як це повинно робитися завтра» [1, с. 49]. Можливість догматичного питання, можливість догматичної критики і корегування виникає з домагання, з яким виступає мова про Бога, яка вимовляється у церкві, і від того очікування, яким ця мова оточена. Мова про Бога, яка вимовляється в церкві, бажає бути в якості сповіщення словом Божим.

Це – головний критерій вимірювання мови в догматиці. В догматиці присутня і активно діє логіка слова, або, кажучи інакше, оформлена логіка судження про Бога і Церкву, опосередкована за допомогою слова, яке і можна визначити як догматичну теологію, тобто теологія займається вивченням слова Божого, а не тим, хто такий Бог. Усі ці слова або логічні конструкції набувають свій сенс через з'єднання і контексти, в яких вони використовуються. Будь-яке значення, вирішальне для догматики як можливості судження про релігійний предмет, будується на філософському дискурсі, на спекулятивній основі діалогічності догматів.

Лютеру об'єктивна істина представлялась не у вигляді істини розуму, як наприклад у більш пізніх, дійсно раціоналістичних побудов Яна Амоса Каменського, Ляйбніца або Спінози, і навіть не у вигляді умоглядного Логоса, а у вигляді слова Божого, яке міститься у Священному Письмі. Його релігія – це релігія Слова. І істина слова пізнається у нього не розумом, а вірою. Виправдання здійснюється вірою у Слово. Серед великої численності нерідко суперечних один одному тверджень, які Лютеру приходилось робити у різні часи і під різними привидами, можна зустріти і такі, які говорять і на користь раціоналістичного умоспоглядання богопізнання. Так, наприклад, у тлумаченні на книгу пророка Іони він допускав можливість богопізнання «із природи і розуму», «із природнього світла розуму». Але навіть і в таких, порівняльно рідких випадках, він мав на увазі не стільки природній розум раціоналістичної гносеології, скільки надприродню ілюмінацію, трансцендентне осяяння згори.

Теологія, займаючись теологічним осмисленням дійсності, в кожному виразі передбачає наявність структури буття, його категорії, закони і поняття. Спроби теологів при осмисленні дійсності уникнути не-біблійних, не-релігійних онтологічних термінів приречені на провал. В самої ж Біблії категорії і поняття, які описують структуру досвіду, використовуються завжди. Ці поняття виникають на кожній сторінці Біблії, будь-якого теологічного або філософського тексту: поняття часу, простору, причини, події, явища, суб'єкта, природи, руху, свободи, необхідності, знання, досвіду.

Філософія і теологія задаються питанням про буття. Але задають його вони з різних перспектив. Філософія займається структурою буття-в-собі, теологія осягає сенс буття-для-нас. Теологія, будуючи зміст свого предмету на церковному сповіщенні, не може вдатися до чогось вищого, кращого джерела пізнання, з якого тільки б і починалось справжнє християнське мислення або ж в якому містились би більш точні, всезагальні глибокі думки, ніж у звичайній проповіді, тобто для народу. Спроба мислити про Бога, одкровення, віру не починається тільки в догматиці, але така спроба вживалася у повній мірі вже в самому сповіщенні, оскільки вона є людською мовою. І не видно ніяких причин, за якими ця спроба не могла б або не повинна була б вдаватися вже тут у формі точного, всезагального і глибинного мислення. Безумовно, не може бути й мови, щоб з введенням критичної рефлексії, яка відрізняє догматичне від сповіщення, ставилася би якась вища норма. Сповіщення теологічного одкровення, як маніфестація прихованого будь-чого всередині контексту ординарного досвіду, перевищує суб'єктивний досвід окремої людини.

Теологічне користується звичною мовою точно так же, як воно в якості засобів Одкровення використовує природу, історію, психічне і духовне життя людини. Звичайна мова, яка виражає і позначає звичний досвід розуму і дійсності в їх категоричній структурі, поставлена в якості носія висловлювання і позначення екстраординарного досвіду розуму і дійсності в осмисленості знаменної події. Принцип людської автономії (в християнській теології) пов'язаний безпосередньо з протестантизмом, особливо у більш пізній період протестантизму, дав розвиток німецькій філософській протестантській думці. Це пояснюється перш за все тим, що протестантизм дійсно звільняв віруючу особистість від ярма раціоналізованих догматів, оскільки він очищав місце не для розуму, не для виправдання розумом, а для особистої віри, для виправдання вірою. І ця віра, не пов'язана суворою дисципліною догмату, виходила інколи за межі релігійної метафізики і впадала в містику.

Теологія, як система понять, підкорюється вимогам, за якими ці поняття були застосовані і співрозмірні тому сущому, яке їй треба було тлумачити. Але суще, яке повинно було бути розтлумачене поняттями теології, не розкривається виключно тільки вірою, і існує не тільки в самій вірі. Те, що повинно бути тут усвідомлено понятійно, є незбагненне за своєю сутністю. Чисто раціонально його неможливо ні затвердити у власному складі, ні обґрунтувати у праві. Цілком можливо, що дещо незбагненне, те, що у своїй основі ніколи не може бути розкрито розумом, не виключає понятійного усвідомлення, але передбачає його як основу для існування незбагненого. Для того, щоб це незбагненне було розкрито якраз як незбагненне, потрібно співрозмірне, тобто те, що стикається зі своїми власними межами, понятійне тлумачення. В іншому випадку незбагненне, як предмет умоглядного теологічного судження, залишається в якійсь мірі німим, позбавленим семантичного змісту.

Але це тлумачення віруючого існування є все ж справою теології. Будь-яке суще розкривається тільки завдяки попередньому, хоча і не пізаному, дорозумовому розумінню того, що це таке суще і яке воно є. Будь-яке онтичне тлумачення виникає, перш за все, на онтологічній основі, у більшості прихованій. Але чи може щось подібне до хреста, гріха і таке інше, яке очевидно належить до буттєвої сукупності християнства, у своїй специфічній сутності і якості, розумітися інакше, ніж у вірі? Тут не слід упускати з уваги дещо суттєве: пояснення основних понять ніколи не здійснюється так, що ізольовані поняття пояснюються і визначаються самі по собі, а потім як фішки розставляються у потрібних місцях. Будь-яке пояснення через основні поняття повинно направляти свої зусилля якраз на те, щоб оглянути, а потім вже постійно мати на увазі початкову цілісність первинно замкнутої буттєвої сутності, до якої сходять усі основні поняття. Віра є сутнісна основа християнства. Хоча віра сама не створює себе і хоча те, що відкривається в ній, ніколи не може бути обґрунтовано раціональним знанням розуму, який спирається на самого себе, але християнське звернення як відродження, включає в себе усунення до-віруючого, тобто невіруючого існування. «Усунення» у даному випадку, означає не знищення, а включення у нове створіння (розумне створіння), перебування і збереження в ньому.

У вірі дохристиянське існування долається у екзистенційно-бутійному сенсі. Віра, як від-родження, екзистенційно долає дохристиянське існування і означає, що подолане дохристиянське тут-буття екзистенційно-онтологічно включається у віруюче існування. Подолати – значить не відштовхнути, а повернути до нового зв'язку. В результаті усі основні теологічні поняття, взяті у їх повному регіональному зв'язку, мають кожен раз дохристиянський зміст, зміст екзистенційно безпорадний, тобто онтично усунений, але якраз тому онтологічно визначаючий і тому осяжний суто раціонально. Усі основні теологічні поняття неминуче містять у собі розуміння буття, яке має саме по собі людське тут-буття як таке, якщо воно взагалі існує.

Так, наприклад, гріх відкривається тільки у вірі і тільки віруючий може існувати фактично як грішник. Але якщо тлумачити гріх, який є феномен, протилежний вірі як від-родженню, за допомогою теологічного поняття, то при цьому сам зміст теологічного поняття потребує повернення до поняття провини. Але провини є первинне онтологічне визначення існування тут-буття. Чим первинніше, пропорційніше і онтологічно справжніше виноситься на світ основний устрій тут-буття, чим первинніше досягається поняття провини, тим однозначніше може воно служити для теологічного пояснення гріха.

Але якщо онтологічне поняття провини береться в якості головного, то якраз філософія перш за все виносить рішення про теологічне поняття. Тому що гріх за своєю суттю не повинен виводитись раціонально з поняття провини. Тим більш факт гріха не повинен і не може бути доказаним раціонально шляхом орієнтації на онтологічне поняття провини; навіть фактична можливість гріха не стає таким шляхом скільки-небудь явною. Те, що при цьому тільки й досягається, – залишаючись необхідним для теології як науки, – зводиться до того, що теологічне поняття гріха як екзистенційне поняття набуває таку корективку, яка необхідна для нього як екзистенційного поняття згідно його дохристиянського змісту. Напроти, тільки віра дає первісне керівництво (управління) як джерело християнського змісту цього поняття, тому онтологія служить тільки корективом дохристиянського змісту основних теологічних понять. Тут треба звернути увагу на те, що ця корективка не закладає основ у тому сенсі, в якому основні поняття фізики знаходять свою початкову основу, вираз основних внутрішніх можливостей і вищу істину в онтології природи. Ця корективка – тільки формальна вказівка, тобто теологічно-онтологічне поняття провини не стає подібною ж базою. Поняття гріха також не просто надбудовується над онтологічним поняттям провини. Тим не менш, остання є в якомусь відношенні визначальною. Ця формальна вказівка на онтологічну сферу говорить про те, що якраз не слід філософськи відокремлювати специфічно теологічний зміст поняття, а треба черпати його з позначеною тут специфічної екзистенціальної глибини віри, допускаючи його початкову заданість. Умоглядна філософія є формально направляючий онтологічний коректив онтичного, а саме дохристиянського змісту основних теологічних понять.

Висновки. Але те, що філософія повинна бути подібного роду корективом у відношенні до теології, не відноситься до її сутності і не може бути обгрунтовано, виходячи з цієї сутності і заради неї самої. В якості онтології філософія представляє шанс, який може бути реалізований теологією, в сенсі охарактеризованого тут коректива, за умови, що теологія повинна визначити реальність віри. Але не філософія як така, вимагає, щоб вона так реалізувалась, а якраз теологія, якщо остання визначає себе як науку. І тому, згідно точного визначення, підбиваючи підсумки треба сказати: філософія є можливий, формально направляючий онтологічний коректив онтичного, тобто дохристиянського змісту основних теологічних понять. Але філософія може бути тим, що вона є, не виконуючи фактично цієї функції коректива. Філософське пізнання може стати значущим і плідним для позитивної науки тільки тоді, коли воно є філософським пізнанням у справжньому сенсі, коли воно стикається з основними поняттями своєї науки в надрах проблематики, яка виросла з позитивного осмислення онтичних зв'язків своєї сфери і коли воно ставить під сумнів відповідність основних традиційних понять тому суцільному, яке складає його тему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Barth R. Church Dogmatics I/1: Doctrine of the Word of God [1932]. G.W. Bromiley and G.T. Thomson, trans. T&T Clark, 2005.
2. Hegel G. W. F. The Positivity of the Christian Religion <https://www.marxists.org/reference/archive/hegel/works/pc/index.htm>
3. Tillich P. Systematic Theology. Volume one The University of Chicago Press. 1973. 293 p.
4. Черенков М. Майбутнє теології та теологія майбутнього: теолого-філософські рефлексії. *Філософська думка. Sententiae. III Спецвипуск (2012). Християнська теологія і сучасна філософія*. Вінниця, 2013, с. 61–66.

REFERENCES

1. Barth R. Church Dogmatics I/1: Doctrine of the Word of God [1932]. G.W. Bromiley and G.T. Thomson, trans. T&T Clark, 2005.
2. Hegel G. W. F. The Positivity of the Christian Religion <https://www.marxists.org/reference/archive/hegel/works/pc/index.htm>
3. Tillich P. Systematic Theology. Volume one The University of Chicago Press. 1973. 293 p.
4. Cherenkov M. Mybutne teologii ta teologiy mybutnugo: teologo-filosofski refleksi. *Filosofska dumka. Sententiae. III Spechvipusk (2012). Christianska teologia I suchasna filosofiy. Vinnisa*, 2013, c. 61–66.

Bevzyuk Natalia Petrivna

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor at the Department of Philosophy Odessky

Odesa I. I. Mechnikov National University

2, Dvorianska str., Odesa, Ukraine

orcid.org/0009-0009-6623-9448

PHILOSOPHICAL REFLECTIONS REGARDING THEOLOGY

Actuality of theme. *Philosophy and theology are two disciplines, the relationship of which can be imagined in the form of parallelism, disagreements, tensions, or even communication, articulation and recognition. Modern thought often tends to predict a sharp separation between theology and philosophy, but such a separation is not possible, because each focuses attention on questions of the world, reality, man, faith, spirituality, and so on. If we consider philosophy in its broadest sense as the systematic use of the human mind in an attempt to understand the fundamental features of reality, and theology in its broadest sense as the study of God and all things in relation to God, we see considerable overlap between the two. Philosophy is critical thinking about the nature of reality, theology certainly deals with the same from a religious perspective. If philosophy describes the "structure of being" with objectivity and detachment, then theology seeks "the meaning of being for us" with existential concern. Philosophy and theology are united in that both are rooted in the same ultimate and religious concern for life. Therefore, philosophical reflections on theology provide natural grounds for defining and solving the main issues of these fields.*

The purpose of the article is to study the mutual foundations of philosophy and theology in order to define theology as a science. The justification of the epistemological foundations of philosophy and theology became the subject of their interaction. For a believer, the general and homogeneous reality will be God, which is considered in historical facts, customs, and decrees (positive theology), in contrast to "natural theology", which deals with religious principles and laws of universal significance. **The research methods** are general scientific methods of formal logic (deduction, induction, analysis, synthesis), the hermeneutic method, a problem-confessional approach to the scientific understanding of religious life is used. **Research results** – philosophy and theology have different research procedures: philosophy deals with issues empirically and horizontally, from the human position and even abstracts "metaphysical" reality; theology starts from above and works a posteriori, since for it the secret God becomes the revealed God. But the goals and methods for them often become the same, which brings them closer. To some extent, philosophy needs theology: God is needed to complete the picture of the world and its understanding, in the understanding of its integrity.

Key words: philosophy, theology, existence, being, sin, faith, church.